

Mary Chamberlainová

Krajičrka z Dachau

*Krajčírka
z Dachau*

Mary Chamberlainová

Krajčírka z Dachau

Original title: Mary Chamberlain: THE DRESSMAKER OF DACHAU

Copyright © 2014 MS ARK Limited f/s/o Mary Chamberlain

Originally published by HarperCollins *Publishers*

Cover design © Francesca Kristal Spinelli, 2015

Cover pictures:

červená deka © MAR007/Shutterstock

šijací stroj © Ekkamai Chaikanta/Shutterstock

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2015

Translation © Róbert Hrebíček, 2015

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.

www.fortunalibri.sk

Redakčná a jazyková úprava Dušan Starek

Zodpovedná redaktorka Anna Kališková

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať,
ukladať do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom,
či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou,
alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

Mary Chamberlainová si uplatňuje morálne právo
byť identifikovaná ako autorka tohto diela.

Verše z básne *The Highwayman* od Alfreda Noyesa
sú v origináli reprodukované s povolením Spoločnosti autorov
(The Society of Authors) ako Literárneho zástupcu pozostalosti
po Alfredovi Noyesovi (Literary Representative
of the Estate of Alfred Noyes).

Hoci niektoré postavy a udalosti, ktoré sa v knihe opisujú,
vychádzajú z historických reálií, román je v celom rozsahu fikcia.

ISBN 978-80-8142-415-1

*Venujem maličkým – Aaronovi, Lole,
Cosmovi, Trilbymu – a ich Ba.*

PROLÓG

Aprílové slnko stálo na oblohe nízko a pôsobilo krehko. Na hrubé klky čierneho hodvábu vrhlo úzke kužele svetla a premieňalo ich na more ebenu a gagátu, striebra a bridlice. Ada sledovala, ako Anni prechádza rukou po jemných okrajoch kabátika, vníma nite sýtych, hrejivých farieb a dotýka sa ozdobného kvetu, akoby korunné lupienky patrili krehkým živým kvietkom. Kabátik si obliekla na hrubý vlnený sveter a kuchársku zásteru, preto ju v oblasti pliec ťahal. *Nie*, chcela jej povedať Ada, *takto nie. Nesadne vám*. Radšej však mlčala. Z výrazu na Anninej tvári totiž pochopila, že kabátik je tá najkrajšia vec, akú kedy vlastnila.

V jednej ruke Anni držala kľúč od Adinej izby, v druhej kufor.

„Zbohom, sestra,“ povedala. Kľúč hodila na dlážku a kopla ho smerom k Ade. „*Auf wiedersehen*.“

Nato odišla preč a dvere nechala otvorené.

PRVÁ ČASŤ

Londýn január 1939

A da hľadela do rozbitého zrkadla, ktoré si podoprela na kuchynskom kredenci. Otvárala ústa, vyplazovala jazyk a hrdzavou pinzetou si vytŕhala obočie. Robila grimasy a jajkala, kým z chĺpkov nezostal iba tenký oblúk. Lhkými dotykmi si nanášala na pokožku hamamelový extrakt v nádeji, že pálenie odznie. Namočila si vlasy do čistej teplej vody v starom popraskanom dreze, vysušila si ich prikladáním uteráka a vľavo si v nich urobila cestičku. Mala osemnásť rokov a takto vyzerala staršia. Prostredník, prečesať a vyrovnat, ukazovák, zvlniť. Dve vlny vľavo, päť vpravo, päť na každom rybinovom vzore vzadu. Pinetky na prichytenie stočených prameňov, vlásenka pritlačená ku koži. Teraz stačí počkať, kým vlasy vyschnú.

Nikam sa neponáhľala. Otvorila kabelku a po chvíli z nej vylovila púder, červeň a rúž. Nie priveľa, pre prípad, že by vyzerala obyčajne, no dosť na to, aby pôsobila sviežo a zdravo ako mladé dievčatá zo Ženskej ligy zdravia a krásy. Zbadala ich v Hyde Parku, keď boli iba v čiernych nohavičkách po kolená a bielych blúzkach. Vedela, že v sobotu popoludní nacvičovali na ihrisku Henryho Fawcetta. Možno sa k nim raz pridá. Je dobré byť štíhla a pružná. Uniformu by si ušila aj sama. Veď je z nej krajčírka, ktorá dobre zarába.

Hornou perou si prešla po dolnej, aby si po nich rozniesla rúž, a overila si, či schnúce vlasy zostávajú zvlnené. Potom zdvihla zrkadlo a odniesla ho do spálne. Hnedá sukňa s kohútím vzorom a obrátenými záhybmi a krémová blúzka s emailovou ihlicou na krku – pôsobilo to elegantne. Tvíd bol kvalitný, odstrihol jej ho Isi-

dore, krajčír z Hanover Square. Keď uňho začínala, mala iba pätnásť rokov. Ach, bože, aká neskúsená vtedy bola. Zdvíhala z dlážky špendlíky a zametala kúsky látok. Tenisky mala sivé od kriedy a rukávy zdedeného kabátika jej boli pridlhé. Otec tvrdil, že v dielni panujú drsné podmienky a bohatý kapitalista, ktorý ju prevádzkuje, ju vykorisťuje. Vraj si má presadzovať svoje práva a vstúpiť do odborov. Isidore jej však otvoril oči. Naučil ju, ako látka žije a dýcha, vysvetlil jej, že má osobnosť a nálady. Hodváb, vravieval, je tvrdohlavý, batist trucovitý. Česaná priadza je húževnatá, flanel lenivý. Ukázal jej, ako má strihať látku, aby sa nevlnila a neničila, povedal jej o šikmom strihaní a pevných okrajoch. Predviedol jej, ako sa robia vzory a kde treba použiť kriedu či pripínáčky. Vštepil jej zásady práce so šijacím strojom, spomenul čo-to o priadzach a nitiach, ozrejmil jej, ako sa vkladá nedávno vynájdený zips tak, aby zostal skrytý vo šve, naznačil jej, ako sa robia gombíkové dierky a lemy. *Krokvička, Ada, krokvička*. Ženy vtedy vyzerali ako manekýnky. Žilo sa v ríši kúzel. Nádherné vlasy a trblietavé šaty. Nohavičky šité na mieru. Isidore jej tento svet ukázal a ona ho chcela pre seba.

Tento cieľ ešte nedosiahla. Mama totiž požadovala podiel zo zárobku za to, že ju živila. Do práce cestovala autobusom a v deň výplaty zašla s dievčatami do Lyonsu na koláčik s hrozienkami. Na konci týždňa jej teda nezostalo veľa.

„A nemysli si, že môžeš vkročiť do tohto domu a správať sa ako lord iba preto, lebo pred vstupom zaplatíš,“ povedala jej mama a zdvihla špinavý prst. Pre skrivené hánky pripomínal starého červa. Ada musela naďalej utierať prach, zametať a – keďže už bola vyučená – šiť pre všetky ženy a dievčatá v rodine.

Ada vedela, že netúži po živote poznačenom šetrením, používaním hrebeňov na hnidy a nosením použitého oblečenia. Jazykom si navlhčila ukazovák a palec, zložila pančuchy z rájonnej priadze, s dokonale sediacou špičkou a pätou, vyhrnula ich pres-

ne podľa švov – *pozor, aby si ich nenatrhla* – tak, aby sa šev nachádzal vzadu. Ukazuje sa kvalita. Záleží na vzhľade. Kým bude jej vonkajšie oblečenie vyzeráť dobre, zostane nedotknuteľná. Zovrie pery, zdvihne nos, *prepáčte*. Maniery a spôsoby, tie najvyberanejšie. Čaká ju úspech, vedela to. Stane sa *niekým*.

Zrkadlo oprela o kozubovú rímsu a prečesala si gaštanovohnedé vlasy, aby sa jej zvlhli. Na hlavu si nasadila klobúk, hnedý, plstený, bez striešky, ktorý pre ňu vyrobil jeden z klobučníkov v práci, potom si ho postrčila dopredu a nabok. Obula si nové svetlohnedé lodičky, nadvihla zrkadlo a otočila ho nadol. Odstúpila, aby si prezrela výsledok. Dokonalé. Módne. Upravené.

Ada Vaughanová preskočila prah. Po rannom drhnutí jej pokožka sčervenela a zvlhla. Slnko na oblohe hrialo a z rúrkových komínových násadcov stúpalo do ovzdušia čierny dym. Po celej dĺžke ulice sa tiahla terasa. Na žltý sklad sa lepili sadze, a hoci budovy veľkomesta obmedzovali prúdenie vetra, hnedé záclony vyletúvali z otvorených okien, akoby sa snažili vyslobodiť. Ada si zakryla nos rukou, aby nevdychovala hustú hmlu z Temže a popol z roztopeného loja. Na vreckovkách, ktoré si vyrábala a v rohu značila výšivkou AV, by totiž zanechával čierne škvrny.

Klop-klop po Theed Street. Predné dvere boli otvorené, aby sa dalo nazrieť dnu. Boli to úctyhodné domy, čisté ako sneh, stojace na dobrej adrese. Aby si ich ktosi mohol prenajať, musel byť *niekto*, vravievala vždy mama. *Niekto*, ako sa patrí. Mama s otcom by takého človeka nespoznali, ani keby im vylepil facku. Takí ľudia nepredávali v sobotu ráno pred Dalton's noviny *Daily Worker* a nemodlili sa ruženec, kým im na prstoch nevznikli mozole. Nekričali na seba a netrucovali niekoľko dní za sebou. Keby si Ada mala vybrať medzi matkou a otcom, zakaždým by si zvolila otca napriek tomu, že má výbušnú povahu a doliehajú naňho pocity frustrácie. Nečakal na nebo, ale hľadal okamžitú spásu. Stačilo ešte raz zatlačiť a budova postavená z predsudkov a výsad by sa zrútila.

Potom by všetci žili vo svete, po akom túžila Ada. Matka našla vykúpenie po smrti, jej život naplňalo utrpenie a ľudomilstvo. Keď Ada v nedeľu sedela v kostole, rozmýšľala nad tým, ako môže niekto vytvárať z trápenia náboženstvo.

Klop-klop popri hasičskej stanici a vreciach piesku, ktoré vyložili von pre prípad núdze. Popri divadle The Old Vic, kde ako jedenástročná z miesta, za ktoré sa nemuselo platiť, sledovala *Trojkráľový večer* a nadchýnala sa trblietavými zamatovými kostýmami a pachom volfrámových vláken a pomarančovej kôry. Vedela – jednoducho vedela –, že javisko s namaľovanými kulisami a umelým osvetlením predstavuje svet, ktorý je rovnako skutočný a pôsobivý ako samotný vesmír. Napriek tomu, že sa v ňom používali ilúzie a mejkap, jej srdce bilo pre Malvolia, ktorý rovnako ako ona túžil byť niekým. Kráčala ďalej po London Road, prešla okolo Kríža svätého Juraja a pokračovala po Borough Road. Otec tvrdil, že do konca roka vypukne vojna, a mama brala do ruky letáky a nahlas ich čítala: *Keď začujete sirénu, správajte sa disciplinovane...*

Klopajúc podišla k veľkej budove a zdvihla zrak k výraznému čiernemu nápisu navrchu: Boroughský polytechnický inštitút. Starostlivo si popravila klobúk, otvorila a zatvorila kabelku, presvedčila sa, že švy má rovné, a začala vystupovať hore schodmi. Zdolávala ich pomaly, neisto. V podpazuší a medzi stehnami cítila vlhkosť príznačnú pre nervozitu, nie riedky pot, ktorý človeka zmáča pri dlhšom behu.

Hornú časť dverí, ktoré viedli do miestnosti číslo 35, tvorili štyri sklené panely. Ada nazrela dovnútra. Lavice ktosi odtlačil nabok a uprostred miestnosti stálo v polkruhu šesť žien. Chrbtami boli obrátené k dverám a hľadeli na osobu stojacu vpredu. Ada na ňu nevidela. Utrela si dľaň do bočnej časti sukne, otvorila dvere a vošla dnu.

Z polkruhu vystúpila žena s výrazným poprsím, perlovým náhrdelníkom a so sivými vlasmi stočenými do drdola. Roz-

hodila rukami. „A vy ste?“

Ada prehltila. „Ada Vaughanová.“

„Dýchajte bránicou!“ skríkla žena. „Ako sa voláte?“

Ada nevedela, ako to myslí. „Ada Vaughanová.“ Jazyk ju akosi neposlúchal.

„Ste azda myš?“ zahrmela žena.

Ada sa zapýrila. Pripadala si malá a hlúpa. Obrátila sa a vykročila k dverám.

„Nie, nie!“ zvolala žena. „Podťe medzi nás.“ Ada natáhovala ruku ku kľúčke. Žena ju za ňu chytila. „Veď ste prišli až sem.“

Ruku mala teplú a suchú, nechty namaľované naružovo. Ada si všimla, že si robí manikúru. Zaviedla ju medzi ostatné ženy tak, aby stála v strede polkruhu.

„Volám sa slečna Skinnerová.“ Ada si uvedomila, že jej slová znejú jasne a evokujú melódiu či krištálovú holubicu. „A vy?“

Žena stála vzpriamene. Na jej postave sa vynímalo poprsie, ale pás mala útlý. Hlavu naklonila nabok, bradu vysunula dopredu.

„Povedzte to jasne,“ vyzvala ju s úsmevom a prikývla. Tvár mala vlúdnu, hoci hlas prezrádzal prísnosť. „Ar-ti-ku-luj-te.“

„Ada Vaughanová,“ zopakovala Ada seabavedome.

„Vyzeráte síce ako labuť,“ nadviazala slečna Skinnerová a urobila krok vzad, „no ak budete hovoriť ako vrabec, kto vás bude brať vážne? Vitajte, slečna Vaughanová.“

Dala si ruky v bok. Ada si bola istá, že má na sebe elastický podvážkový pás. Nijaká žena v jej veku by sa bez opory nemohla pochváliť takouto postavou. Pri nádychu povedala *mmmmmm*, potom poklopkala prstami po dutine, ktorá jej vznikla pod rebrami, otvorila ústa a zaspievala *do, re, mi, fa, sol*. Posledný tón podržala dlhšie. Hučala ako lodný komín, potom v miestnosti chvíľu zotrvala ozvena. Uvoľnila plecia a so *šup* vypustila zvyšok vzduchu. Vďačí za to prsiam, pomyslela si Ada. Vzduch určite zadržiava práve tam, nafukuje ich ako balóny. Nikto sa nevie nadýchnuť tak zhlboka. Nie je

to prirodzené.

„Stojte rovno.“ Slečna Skinnerová urobila krok vpred. „Bradú hore, vtiahnuť zadok.“ Preplietla sa pomedzi skupinu a podišla k Ade. Jednou rukou jej zatlačila na kríže, druhou jej zdvihla a pedsunula bradu.

„Ak nestojíme vzpriamene,“ pokračovala žena, pričom zatlačila plecía dozadu a narovнала chrbát, „nemôžeme rozozvučať hlas.“ Trilkované *rrr* znelo ako činely Armády spásy. „A ak nemôžeme rozozvučať hlas,“ dodala, „nedokážeme vyslovovať.“

Obrátila sa k Ade. „Slečna Vaughanová, prečo sa chcete učiť rečnícky prednes?“

Ada cítila, ako jej po krku stúpa horúčava a štekli jej uši. Vedela, že sa začína červenáť. Otvorila ústa, no nebola schopná rozprávať. Jazyk jej zdrevenel. *Chcem byť niekým.* Slečna Skinnerová napriek tomu prikývla. Takéto študentky už videla. Boli ambiciózne.

*

„KEĎ SOM VÁS TAM ZBADALA STÁŤ, POMYSLELA SOM SI, ŽE STE JEDNA zo zákazníčok,“ priznala ctihodná pani Buckleyová. „Vyzeráte tak elegantne.“ Pomýlila si ju s klientkami. *Len si to predstavte!* Keď tam minulý september začínala, mala iba osemnásť rokov. Učila sa rýchlo.

Ctihodná pani Buckleyová obchodovala pod menom Madame Duchampsová. Bola vysoká, mala mohutné boky, lakovala si nechty a nosila nenápadné náušnice. Oslňovala rečami o móde, ateliéri a o Paríži, *pcha!* Listovala v časopise *Vogue* a vymýšľala plesové a koktailové šaty. Používala na ne baly hodvábu a ženíliek, ktoré prehadzovala cez štíhle telá debutantiek a ich korpulentných gardedám a pripínala ich špendlíkmi.

Ada sa vyučila remeslu u Isidora a guráž pochytila od pani B., ako ju volali ostatné dievčatá. Zatiaľ čo Isidore bol múdry, láskavý, zábavný a prirodzený, správaniu pani B. dominovala rafinovanosť. Ada si bola istá, že nie je ani ctihodná, ani pani. Jej pleť navyše pôsobila rovnako falošne ako jej meno. Pani B. to však vôbec neprekážalo. O ženskom tele a jeho šatení vedela takmer všetko.

Pani B. stála o stupeň vyššie ako Isidore. Paríž. Ada si zaumienila, že dobyje práve toto mesto. Svoj salón nazve Vaughan. Bolo to móдне meno rovnako ako Worth či Chanel, no malo britský punc. Bolo to ďalšie slovo, ktoré sa naučila od pani B. Punc. Štýl a úroveň v jednom.

„Kde ste sa naučili všetky tie francúzske slová, madame?“ Dievčatá jej pri osobnom rozhovore vždy museli hovoriť madame.

Pani B. ich obdarila chápaným úsmevom a kývla hlavou na dlhom krku. „Kde-tu,“ odvetila. „Kde-tu.“

Treba uznať, že v Ade rozpoznala pracovitú, ambicióznú a talentovanú mladú ženu. Keďže nevyslovovala začiatkové *h* – nedopúšťala sa aspirácie, *haspirácie* –, madame Duchampsová z nej urobila reprezentatívnu manekýnku, ktorá vďaka mladistvému vzhľadu pracovala priamo v obchode. Mladé dámy z vyššej spoločnosti sa na ňu postupne začali obracať, aby predvádzala ich šaty. Uprednostňovali ju pred pani B., ktorej pleť a pás každým dňom hrubli.

„Mademoiselle,“ oslovila ju neraz pani B. „Oblečte si večerné šaty,“ požiadala ju.

„Dupión, madame?“

Tmavomodré, so zaväzovaním za krkom. Ada sa oprela do bokov a pri chôdzi nimi ladne pohojďovala. Krútila sa tak, aby nahým chrbtom pútala pozornosť ostatných. Tí sa potom kochali aj látkou, ktorá zahaľovala jej pôvabné krivky a na konci tvorila „rybí chvost“. Napokon sa obrátila a usmiala.

„A teraz šifón.“

Rúško tajomstva a taftová podšívka, ustrice a perly, lesk vzácnych materiálov. Ade sa páčilo, ako ju šaty menia. Mohla byť oheň, voda, vzduch či zem. Živelná. Pravdivá. *Takáto* bola v skutočnosti. Zdvihla ruky, akoby chcela objať nebo, a do látky sa zaprel jemný vánok. Uklonila sa, potom rozvinula telo, ako keď rozkvitá kvet. Končatiny sa jej premenili na pružné, zmyselné korunné lupienky.

Stala sa stredobodom obdivu, živou sochou, umeleckým dielom. A tvorkyňou. Neraz s úsmevom navrhla: „No ak to zastrčíte sem alebo zahnete tam, potom *voilà*.“ Kývla dlhými štíhlymi prstami a pridala nové chápavé *voilà*. Nato zmenila zopár detailov v návrhu pani B., vďaka čomu mu dodala modernejší, atraktívnejší vzhľad. Uvedomovala si, že pani B. v nej vidí prínos, uznáva jej zručnosť, vkus, schopnosť prilákať zákazníkov a očariť ich nenútenou výrečnosťou, za ktorú vďačila skvelej učiteľke slečne Skinnerovej.

„Ak látku odstrihnete šikmo,“ povedala neraz Ada a uhlopriečne podržala materiál pred zákazníčkou, „uvidíte, že padá, akoby zao dievala grécku bohyňu.“

Látka pokrývala prsník. Obnažené plece sa dvíhalo ako morská panna zo šifónového mora.

„*Non, non, non!*“ namietla pani B. Vždy keď Ada prekročila hranicu slušnosti, prehovorila po francúzsky. „To nie je vhodné, mademoiselle. Šaty sú určené na ples, nie do budoáru. Dekórum, dekérum.“

Obrátila sa ku klientke. „Pokiaľ ide o jemnejšie detaily spoločenského správania, slečna Vaughanová je ešte stále trochu neskúsená, naivná.“

Možno bola naozaj naivná, no madame Duchampsovej, módnjej návrhárke z Dover Street, robila dobrú reklamu. Dúfala, že jedného dňa ju prestane považovať iba za prínos a stane sa obchodnou partnerkou. Vynikala nielen talentom, ale aj elegantnými a harmonickými návrhmi. Snívala o Hollywoode a oslnivom svete hviezd a ich lesk vnášala do bežných salónov. Splývala so svojimi návrhmi, robila im živú reklamu. Šaty s kvetovaným vzorom,

kostým šitý na mieru, udržiavané nechty, jednoduché lodičky – vedela, že keď odchádza z obchodu a pomaly kráča západne po Piccadilly, popri hoteli Ritz a Green Parku, ľudia ju sledujú. Klopkala, dvíhala bradu a tvárila sa, že býva vo štvrti Knightsbridge či Kensington, až kým si nebola istá, že sa zbavila všetkých zvedavých pohľadov. Potom odbočila na juh, klopkala po Westminsterskom moste a vošla do štvrte Lambeth. Keď prechádzala popri chichúňajúcich sa uličníkoch, dvíhali nosy do vzduchu a balansovali na imaginárnych opätkoch.

KONCOM APRÍLA SA SPUSTIL ČIERNY DÁŽĎ, KTORÝ BUBNOVAL NA BRIDLICOVÉ strechy budov na Dover Street. Prívaly sa vzniesli z oceánov a padali z oblohy. S burácaním sa rútili na zem a vyplňali praskliny v dlažbe. Tvorili tmavé rieky, ktoré sa valili v jarkoch, vírili v preliačinách chodníkov a pomedzi vysoké domy so štukovou omietkou. So šplachotom sa odrážali od dáždnikov a tmných klobúkov chodcov, máčali ľuďom nohavice pod plášťami do dažďa a vsakovali do kože topánok.

Ada sa načiahla po dáždnik a kabát vyrobený z jemného materiálu farby ťavej srsti, so zaväzovacím opaskom. Vedela, že dnes určite nevyjde do slnkom zaliatej ulice – bude musieť odbočiť doľava a chytiť spoj číslo 12 na ulici Haymarket.

„Dobrá noc, madame,“ rozlúčila sa s pani B. Chvíľu stála pod zárubňou dverí, potom vyšla na premočenú ulicu. Kráčala k Piccadilly, klopila zrak a vyhýbala sa kalužiam. Do dáždnika sa jej zaprel vietor a vyvrátil ho naruby. Bičoval jej bočné časti kabáta, takže sa jej vydúvali, a mokrémi chápadlami jej zovrel vlasy. Ťahala za skrútené kovové vzpery.

„Dovoľte, prosím,“ ozval sa mužský hlas a nad hlavou sa jej zjavil veľký dáždnik. Obrátila sa, pričom sa mužovi takmer obtrela o líce. Trvalo to iba zlomok sekundy, no uvedomila si to. Jeho chudej tvári dominovali úzke, zastrihnuté fúzy. Mal malé okrúhle okuliare, za ktorými sa skrývali citlivé bledé oči. *Modré ako kačacie vajce*, po-